

2019-09-11

Dnr KOF/2019:116

Referens
Marie Johansen

Mottagare
Kultur- och fritidsnämnden

Remiss Rapporten Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi

Förslag till beslut

Kultur- och fritidsnämnden beslutar att avge följande remissvar angående Demokratins skattkammare – förslag till nationell biblioteksstrategi till Kulturdepartementet.

Sammanfattning

Regeringen gav 1 juni 2015 Kungliga biblioteket i uppdrag att i samverkan med andra berörda aktörer lämna förslag till en nationell biblioteksstrategi. En slutredovisning med förslag till nationell biblioteksstrategi (Demokratins skattkammare) överlämnades till kultur- och demokratiminister Amanda Lind den 7 mars 2019. Regeringen vill nu ha synpunkter på Kungl. Bibliotekets rapport, dessa ska ha inkommit senast den 15 oktober. Botkyrka kommun är en av 126 remissinstanser.

Botkyrka kommun vill lyfta in viktiga perspektiv som saknas i förslaget till strategi.

Biblioteken, inte minst folkbiblioteken, står inför många utmaningar som vi redan idag kan identifiera. När det offentliga ekonomiskt blir alltmer ansträngd under kommande år, samtidigt som besök och lån på biblioteken är i en nedåtgående trend, finns stor risk för att biblioteksverksamhet lokalt tappar i resurser och legitimitet. Strategin ger inte stöd i att möta de utmaningarna vare sig på en lokal, regional eller nationell nivå.

Texten som helhet framstår som samlingsfokuserad och uppehåller sig mindre vid vad människor efterfrågar och behöver. Slutanvändarna av biblioteken, deras behov och rättigheter, är otydliga i strategin. Det ökar risken för att de åtgärder som beskrivs inte blir relevanta för samhällsutvecklingen. Vi är tveksamma till att de reformer som föreslås svarar på hur målen om hållbarhet och mänskliga rättigheter uppnås.

2019-09-06

Dnr KOF/2019:116

Strategin och dess reformförslag ser i allt för hög omfattning centralstyrelse och en stärkt roll för nationalbiblioteket som lösningen på många utmaningar. Biblioteksutveckling sker bäst lokalt. Detta är övergripande och allvarliga brister i förslaget till nationell biblioteksstrategi. Trots dessa genomgående brister lyfter Botkyrka kommun några särskilda medskick.

Biblioteken ska aktivt verka för hållbarhet och mänskliga rättigheter i samhällsutvecklingen. Biblioteken kan inte förhålla sig neutrala i sitt uppdrag att motverka ojämlikhet, falska nyheter och fördomar. Neutralitet är därför inte rätt ordval i strategin.

Den prioriterade gruppen ”personer med annat modersmål än svenska” är bredare än gruppen nyanlända. Biblioteksverksamhet med detta fokus bidrar till social hållbarhet och minskade klyftor. Väl fungerande verksamhet för denna grupp, liksom de nationella minoriteterna, är centralt för samhällsutvecklingen.

Minskande besök och utlån adresseras inte i strategin. Bibliotekens legitimitet kan komma att ifrågasättas. Motsättningen mellan att hålla biblioteksrummen öppna och behovet av uppsökande biblioteksverksamhet behöver adresseras. Biblioteken når inte de prioriterade målgrupperna utan att söka sig ut från rummet. Biblioteksverksamhet ska vara i fokus, inte biblioteket som rum.

Digital delaktighet och digital egenmakt är ett område som strategin behöver uppmärksamma mer. Utan MIK-kompetenser har invånaren inte möjlighet att använda digitaliserat material, och digitaliseringen får inte den verkan som man har tänkt sig.

2019-09-06

Dnr KOF/2019:116

Yttrande om förslaget som helhet

Biblioteken, inte minst folkbiblioteken, står inför många utmaningar som vi redan idag kan identifiera. När det offentliga ekonomiskt blir alltmer ansträngd under kommande år, samtidigt som besök och lån på biblioteken är i en nedåtgående trend, finns stor risk för att biblioteksverksamhet lokalt tappar i resurser och legitimitet. Vi ser inte att strategin ger stöd i att möta de utmaningarna vare sig på en lokal, regional eller nationell nivå.

Texten som helhet framstår som samlingsfokuserad och uppehåller sig mindre vid vad människor efterfrågar och behöver. Slutanvändarna av biblioteken, deras behov och rättigheter, är otydliga i strategin. Det ökar risken för att de åtgärder som beskrivs inte blir relevanta för samhällsutvecklingen. Vi är tveksamma till att de reformer som föreslås svarar på hur målen om hållbarhet och mänskliga rättigheter uppnås.

Vidare ser vi att strategin och dess reformförslag i allt för hög omfattning ser centralstyret och en starkt roll för nationalbiblioteket som lösningen på många utmaningar. Där vill vi bestämt hävda att biblioteksutveckling sker bäst lokalt och att man bör vara varsam med att lägga analys och åtgärder på en central nivå. Detta är övergripande och allvarliga brister i förslaget till nationell biblioteksstrategi. Trots dessa genomgående brister kommer vi i det följande att särskilt lyfta de områden där vi har särskilda medskick.

Sammanfattning av Botkyrka kommuns yttrande

Biblioteken ska aktivt verka för hållbarhet och mänskliga rättigheter i samhällsutvecklingen. Biblioteken kan inte förhålla sig neutrala i sitt uppdrag att motverka ojämlikhet, falska nyheter och fördomar. Neutralitet är därför inte rätt ordval i strategin.

Den prioriterade gruppen ”personer med annat modersmål än svenska” är bredare än gruppen nyanlända. Biblioteksverksamhet med detta fokus bidrar till social hållbarhet och minskade klyftor. Väl fungerande verksamhet för denna grupp, liksom de nationella minoriteterna, är centralt för samhällsutvecklingen.

Minskande besök och utlån adresseras inte i strategin. Bibliotekens legitimitet kan komma att ifrågasättas. Motsättningen mellan att hålla biblioteksrummen öppna och behovet av uppsökande biblioteksverksamhet behöver adresseras. Biblioteken når inte de prioriterade mål-

2019-09-06

Dnr KOF/2019:116

grupperna utan att söka sig ut från rummet. Biblioteksverksamhet ska vara i fokus, inte biblioteket som rum.

Digital delaktighet och digital egenmakt är ett område som strategin behöver uppmärksamma mer. Utan MIK-kompetenser har invånaren inte möjlighet att använda digitaliserat material, och digitaliseringen får inte den verkan som man har tänkt sig.

Nationell och regional biblioteksverksamhet ska verka stödjande, inte styrande. Det finns behov av att samla myndighetsuppdrag och formalisera samverkan som rör biblioteken. En utveckling av biblioteksstatistiken är nödvändig, så att den i högre grad speglar den samhällsnytta som biblioteken bidrar med.

Nedan går vi kortfattat in på utvalda kapitel i förslaget till strategi.

Demokrati

Vi avråder från att använda begreppet neutral eller neutralitet i relation till folkbibliotekens verksamhet och informations- och kunskapsförmedling.

Att inta en neutral hållning står i strid med bibliotekens uppdrag att motverka ojämlikhet, att bidra med källkritik och faktagranskad information, att göra ett kvalitativt medieurval och att anpassa verksamheten för de prioriterade grupperna. Neutralitet rimmar inte heller med folkbibliotekens ursprung ur folkbildningen.

Neutralitet nämns inte en enda gång i de internationella biblioteksmanifest som ratificerats av UNESCO. Objektivitet lyfts däremot som ett sätt att undvika att personliga intressen och åsikter tar över i biblioteksarbetet. Biblioteken ska vara transparenta med vad som styr deras urval, organisering och förmedling av information och kunskap.

Med tanke på att strategin siktar mot 2030, vore det olyckligt om politiska modeord i samhälls- och biblioteksdebatten kring år 2019 skulle påverka biblioteken under denna långa tidsrymd. Det är bättre att utgå från av FN ratificerade dokument.

Avsnittet ”Integration och inkludering” behöver lägga tyngd vid gruppen nyanlända, men också vid personer som bott länge i Sverige. Båda tillhör den prioriterade gruppen personer med annat modersmål än svenska.

2019-09-06

Dnr KOF/2019:116

Vår uppfattning är följande. Många i gruppen ”annat modersmål än svenska” har bott många år i Sverige, eller är födda här. 25 procent av Sveriges befolkning har utländsk bakgrund. Biblioteken kan bidra till social hållbarhet genom att skapa möten mellan grupper och individer. Det minskar klyftorna i samhället, bl. a. genom att grogrunden för fördomar försvagas. Viljan att bidra till det demokratiska samhället stärks.

Avsnittet om ”Nationella minoriteter och urfolket samerna” innehåller starkare skrivningar kring identitet, som också kan appliceras på andra minoriteter, som saknar samma skydd av lagen som de nationella minoriteterna.

”Barnens rätt”. Vi tycker att strategin bör resonera inte bara kring biblioteksrummets betydelse, utan också kring vikten av uppsökande aktiviteter för att nå de barn och ungdomar som har svårast att hitta till biblioteket.

Samhällets öppna rum

Vi vill lägga till en problematisering av motsättningen som kan finnas mellan att hålla biblioteksrummen öppna och den uppsökande verksamhet som är nödvändig för att biblioteken ska fortsätta vara relevanta.

Allt färre besöker biblioteken, det gäller bl. a. de prioriterade målgrupperna. Därför måste biblioteken arbeta uppsökande. Samtidigt ska rummen vara öppna för möten, arrangemang, studier, etc. Detta är resurskrävande, i en tid då resurser till de kommunala verksamheterna minskar. Hur kan biblioteken förhålla sig till detta? Meröppet är inte alltid svaret.

Nationella digitala tjänster

Det vi saknar är skrivningar om utmaningen i att nå ut till allmänheten med de digitala tjänster och digitaliserat material som ska skapas.

Kopplat till detta är frågan om digital delaktighet/digital egenmakt. Utan MIK-kompetenser har invånaren inte möjlighet att använda allt digitaliserat material. Därför behöver skrivningar om bibliotekens uppdrag att utbilda och bilda inom detta område förstärkas.

2019-09-06

Dnr KOF/2019:116

Gemensam infrastruktur

En utveckling av den nationella biblioteksstatistiken är nödvändig, så att den i högre grad speglar den samhällsnytta som biblioteken bidrar med. Vi önskar bl. a specifikt statistik om medier på många språk, kopplat till vilka språk som finns bland invånarna i Sveriges kommuner.

Tydliggörandet av att nationell och regional biblioteksnivå ska verka stödjande, och inte styrande, välkomnas av oss.

Det finns behov av att samla myndighetsuppdrag och formalisera samverkan som rör biblioteken. Uppdelningen som vi har idag skapar styrning som uppfattas som otydlig på lokal nivå. Det kan ytterligare tydliggöras vad nationella biblioteksmyndighetens respektive Kulturrådets uppdrag ska vara, i förhållande till varandra. Ska Kungl. biblioteket vara en tillsynsmyndighet? Vilken myndighet ska dela ut medel för biblioteksutvecklande insatser?

Om det uppdrag som gäller mångspråk och nationell lånecentral för dessa medier önskar vi en struktur som tillvaratar kompetens på området, som till exempel finns på folkbibliotek som har stora målgrupper med utländsk bakgrund.

Anja Dahlstedt
Kultur- och fritidsdirektör

Marie Johansen
Verksamhetschef
Konst och bibliotek

Expedieras till
Kulturdepartementet